

Summary

Zaiceva E.A. Criminal and legal guarantees of the proper realization of judicial and expert activity. – Article.

In the Russian Federation efficiency of judicial-expert activity within the limits of existing kinds of procedural manufactures is provided by versatile influence of criminal-legal means.

Standard instructions which define the status of participants of criminal procedure require a correcting. This correcting should be made with taking into account the base positions of the general theory of law and long-term practice of legislative process.

Key words: criminal law guarantees, judicial and expert activities, members of criminal proceedings.

УДК 344.10.1

А.А. Барцицька

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЕЛЕМЕНТУ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблеми теорії та практики сучасної експертології свідчать про необхідність удосконалення не тільки окремих експертних методик, а й систем організаційно-управлінського та матеріально-технічного забезпечення. Актуальним, в цьому зв'язку, є активізація наукових досліджень, що пов'язані із розробкою додаткових схем управління та запровадженням поняття «технології» у систему експертної діяльності. В умовах сучасної технологізації виокремлення потребує узагальнююча структура щодо ефективного вирішення експертних завдань. Разом із тим питання застосування комплексу практичних прийомів та процедур не нове. Проблема виокремлення комплексного поняття пов'язана, зокрема, із першопочатковим ототожненням понять «техніки» та «технології», що знайшло своє відображення і в системі експертних досліджень. Так, в навчально-методичній літературі 60-х років визначається, зокрема, «техніка криміналістичного дослідження речових доказів» [1, с. 10], «методика та техніка експертного огляду» [2, с. 7] тощо. Зі змісту наведених тез очевидним є процедурний характер, що позбавлений інструментального змісту визначення суто технічних засобів. А.Р. Шляхов, досліджуючи сутнісні основи порівняльного дослідження, виокремлює етапи його провадження, методика та техніка якого залежить від властивостей порівняльних об'єктів та їх відображень [2, с. 52]. Очевидною є спроба виокремлення процедур, що безпосередньо пов'язані із практичною реалізацією методичного комплексу, що відображають власне технологічний аспект експертної діяльності.

У систему експертної діяльності термін «технологія» був запроваджений М.Я. Сегаєм та В.К. Стринжею у 80-х роках, проте до цього часу відсутнє чітке визначення даного поняття. Попри значний науковий інтерес окремих дослідників щодо розробки технологій вирішення окремих експертних завдань, неоднозначним залишається питання щодо визначення його змісту та основних

сутнісних ознак. У сучасній літературі більшість авторів наголошують на функціональному змісті поняття «технології». Зокрема, М.Г. Щербаковський визначає експертну технологію як систему взаємопов'язаних та взаємообумовлених пізнавально-дослідницьких, організаційно-управлінських операцій, прийомів та способів вирішення завдань з метою отримання доказової інформації [3, с. 276-279]. О.М. Моїсєєв представляє експертні технології у вигляді управлінських систем оптимального та результативного застосування ресурсів, для забезпечення повного розв'язання завдань судово-експертної практики [4, с. 37].

В теорії та практиці експертної діяльності досить розгалуженою є і сфера застосування поняття «технології». В умовах активного науково-технічного прогресу та глобальної інформатизації, актуальним є інноваційний підхід до розуміння поняття «технологія», що пов'язане із запровадженням новітніх науково-технічних розробок у практику боротьби із злочинністю, зокрема щодо сучасних можливостей інформаційно-обчислювальних систем, засобів телекомунікації та систем зв'язку. Провідне місце у цьому контексті належить дослідженням інформаційних технологій забезпечення процесу розслідування та розкриття злочинів [5]. Ефективним є і розробка та впровадження новітніх технологій забезпечення експертної діяльності, що безпосередньо пов'язано із досягненнями у науково-технічній сфері. У цьому контексті розповсюдженням є вживання поняття «технології» щодо впровадження удосконалених систем вирішення експертних завдань. Подальша розробка інноваційних технологій не втрачає своєї актуальності, проте потребують науково-теоретичного дослідження та практичного відмежування технологічні системи, що стосуються практичної діяльності послідовного виконання певних процедур. Активний розвиток методологічних, науково-методичних основ теорії судової експертизи, у напрямі оптимізації експертної діяльності спонукає подальшу розробку технологічного елементу. Розширення змістовних ознак експертної діяльності та ускладнення форм потребує комплексного підходу її провадження.

Експертна технологія як комплекс взаємопов'язаних практичних процедур відіграє визначну роль у вирішенні складних експертних завдань, що виявляється зовнішнім проявом його функціональних властивостей. Функції експертної технології визначають основні сфери її цільового призначення. Так, технологія є синтезуючим компонентом експертної діяльності та виконує системоутворюючу функцію, що забезпечує внутрішній структурний взаємозв'язок її складових елементів, єдність їх зовнішнього вираження та практичного функціонування. Системна реалізація експертної технології виявляється в ефективному поєднанні сукупності дій щодо практичної реалізації експертно-методичного комплексу, ефективного організаційно-управлінського та матеріально-технічного забезпечення. Експертна діяльність являє собою цілеспрямований пізнавальний процес, що вимагає застосування комплексного технологічного підходу до вирішення складних експертних завдань. У зазначеному аспекті реалізації підлягає пізнавальна функція експертної технології, що полягає у цілеспрямованому пізнанні досліджуваного об'єкта. Основою експертної діяльності

є пошуково-пізнавальні процеси, характер яких безпосередньо пов'язаний із досліджуванним об'єктом та виявляється у цілеспрямованому процесі його пізнання.

Ефективність реалізації цілісного пізнавального комплексу в процесі провадження експертної діяльності реалізується опосередковано застосуванням системи дієвих управлінських механізмів, що забезпечує раціональне використання трудових ресурсів, матеріально-технічних засобів тощо. Експертна технологія має узагальнюючий характер системи організаційно-управлінського забезпечення експертної діяльності, у зв'язку із чим виконує управлінську функцію.

У практичному значенні експертна технологія являє собою комплексну програму вирішення експертних завдань, що передбачає попереднє визначення технологічного арсеналу, встановлення певної послідовності виконання процедур та операцій досягнення визначеної мети. Сутність технологічної програми полягає в її динамічній структурі, що під впливом ситуаційних проявів підлягає корегуванню та приведення у відповідність системи визначених дій із врахуванням ситуаційних змін. Ефективність її застосування досягається за допомогою прогностичної функції, що дозволяє суб'єкту пізнання передбачити результат експертного дослідження в умовах можливих ситуаційних проявів. Функціональна насиченість технологічного елементу свідчить про його значний науковий потенціал та особливе практичне значення. Не випадковим, у цьому зв'язку, є застосування досить усталеного поняття «методики» в єдиному пізнавальному комплексі із технологією експертної діяльності.

Теоретична розробка методичних засад експертної діяльності займає центральне місце в системі наукових досліджень та викликає подальший науково-теоретичний інтерес у напрямі вдосконалення окремих експертних методик та розробку нових, що в першу чергу зумовлено досягненнями у науково-технічній сфері. Не менш актуальним, в цьому контексті, є питання, щодо особливостей їх практичної реалізації. На шляху уточнення змісту технологічного елементу експертної діяльності необхідним є дослідження питання щодо наукової розробки та впровадження експертних технологій поряд із традиційним комплексом експертно-методичних положень. Н.І. Клименко визначає поняття «експертної технології», що, на думку автора, ширше за своїм змістом ніж поняття «методика» [6, с. 142, 146]. Визначене розмежування дійсно відповідає загальному семантичному змісту наведених понять, однак необхідно враховувати специфічну сферу їх науково-теоретичної розробки та практичного застосування. Досліджуючи структуру судово-експертного пізнання, М.Я. Сегай, В.К. Стринжа наголошують на необхідності впровадження експертної технології як завершального елементу, що поєднує методологічні та методичні основи з експертною практикою [7, с. 13]. Експертно-пізнавальна діяльність пов'язана із виконанням складних експертних завдань, що не обмежуються застосуванням певної методики, а потребує додаткових власне технологічних програм комплексного поєднання методичного, організаційно-управлінського, матеріально-технічного забезпечення тощо. Особливість провадження експерт-

ного дослідження виявляється у специфічному об'єкті, процес пізнання якого виходить за межі визначеного методичного комплексу.

Експертна методика являє собою цілісну систему методів та практичних рекомендацій, що реалізується опосередковано впровадженням технологічних процесів їх реалізації. Зокрема, досліджуючи сутність судово-експертної методики, Ф.М. Джавадов зазначає, що методику можливо застосовувати лише щодо реальної пізнавальної процедури, технології дослідження та виконання конкретних робіт [8, с. 59-62]. Методика експертного дослідження визначає порядок і способи провадження пізнавального процесу, тоді як технологія встановлює безпосередній практичний процес досягнення очікуваного результату. Сутність технологічного процесу експертної діяльності виявляється у діалектичному поєднанні методичного комплексу із технологічними програмами його застосовування. Саме на технологічному рівні виявляється ступінь ефективності методичного арсеналу експертного дослідження. Технологічний елемент виявляється, перш за все, у створенні умов найбільш раціонального використання трудових ресурсів, взаємодії учасників експертно-пізнавального процесу на кожному етапі дослідження, ефективного застосування технічних засобів тощо.

Подальшої науково-теоретичної розробки потребує саме технологічний аспект експертної діяльності, що виявляється в ефективній розробці та подальшому практичному застосуванні власне технологічних програм на шляху підвищення результативності експертних досліджень.

Література

1. Шляхов А.Р. Предмет, метод и система советской криминалистической экспертизы: учебно-методическое пособие / А.Р. Шляхов. – М., 1960. – С. 10.
2. Шляхов А.Р. Общие положения методики криминалистической экспертизы: учеб.-метод. пособ. / А.Р. Шляхов. – М., 1961. – С. 7.
3. Щербакowski М.Г. Принципы создания судебно – экспертных технологий / М.Г. Щербакowski // Актуальні проблеми криміналістики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Х.: Гриф, 2003. – С. 276-279.
4. Моїсєєв О.М. Оперограма в структурі експертних технологій / О.М. Моїсєєв // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: збірник наукових праць. – Х.: Право, 2008. – Вип. 8. – С. 37.
5. Ищенко Е.П. Новые информационные технологии обеспечения раскрытия и расследования преступлений [Электронный ресурс] / Е.П. Ищенко, 2009. – Режим доступа: <http://kkrimlguvd.org.ua/conferences/article/3>.
6. Клименко Н.І. Судова експертологія: курс лекцій: навчальний посібник / Н.І. Клименко. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 142, 146.
7. Сегай М.Я. Судебная экспертиза материальных следов-отображений (проблемы методологи) / М.Я. Сегай, В.К. Стринжа. – К.: Ін Юре, 1997. – С. 13.
8. Джавадов Ф.М. Судебно-экспертная методика (сущность понятия) / Ф.М. Джавадов // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. – Х.: Право, 2002. – Вип. 2. – С. 59-62.

Анотація

Барцицька А.А. Сутність та функції технологічного елементу експертної діяльності. – Стаття.

У статті досліджені передумови формування поняття «технології» в системі експертної діяльності, розглянуто його першопочатковий зміст та сфери сучасного розуміння. Визначено сутність технологічного елементу експертної діяльності шляхом співвідношення із суміжним поняттям «експертної методики». Виокремлені основні сфери функціонального призначення експертних технологій.

Ключові слова: експертна діяльність, експертна технологія, експертна методика.

Summary

Bartsitskaya A.A. The nature and functions of technological element in expert activity. – Article.

The article researches the prerequisites of the notion «techniques» formation in the system of expert activity. The author considers the original content of the notion and the areas of its contemporary comprehension. The author defines the essence of technological element of expert activity by way of its correlation with the closely related notion of expert methodology. The researcher singles out the principal areas of functional purposes of expert techniques.

Key words: expert activity, expert technique, expert methodology.

УДК 343.9

О.М. Ігнатів

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЗАСОБІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ В МЕХАНІЗМІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дослідження питання щодо ролі та місця засобів кримінально-правового впливу в механізмі протидії злочинності неможливе без розгляду питання щодо співвідношення кримінально-правових та кримінологічних засобів впливу на злочинність.

Поступово діяльність у сфері протидії злочинності зазнала значних трансформацій. Зокрема, заходи кримінального покарання почали співвідноситися із заходами запобігання злочинам, причому в багатьох країнах світу, в тому числі в Україні, цим заходам надається пріоритетне значення. Більшість учених, віддаючи належне необхідності удосконалення системи кримінально-правового впливу, визнають переваги та ефективність саме превентивного, власне кримінологічного впливу на злочинність. Як слушно зазначає А.А. Митрофанов, кримінально-правова репресія є важливим, проте не є єдиним і, навіть, не головним засобом протидії злочинності. Криміналізація та пеналізація діянь не можуть самі по собі усунути або скоротити причини конкретних злочинів, не кажучи вже про причини злочинності в цілому. Кримінально-правова репресія в її чистому вигляді, не підкріплена іншими засобами впливу, не здатна проникнути на рівні глибинних причин злочинності [12, с. 68]. Поряд з тим, кажучи про пріоритет кримінологічних засобів протидії злочинності, неможна зводити